

The structure of media-competence of the teachers of primary classes is opened with consideration of the requirements of the present. It is proved that the leading components of media-competence of primary school teachers are: motivational (having a stable interest and interest in mastering the media); cognitive (the necessary knowledge to work with media in primary school); technological (the formation of the skills necessary for working with media); methodical (the formation of skills to integrate media technologies into the educational process of primary school).

The need to create a special media-environment in higher education institutions for the successful formation of media competence of future primary school teachers is proved.

Key words: media, media tools, competence, media-competence, media competence of a primary school teacher.

Стаття надійшла до редакції 16.09.2017 р.

Прийнято до друку 24.11.2017 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Докучаєва В. В.

УДК 378.147

С. М. Безбородих

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ НА ОСНОВІ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ

Головною метою сучасної освіти є формування всебічно розвиненої та компетентної особистості, яка буде застосовувати здобуті знання не лише в своїй подальшій професійній діяльності, а й постійно поповнювати та оновлювати їх. Зростання значення компетентності майбутніх педагогів є однією з найважливіших особливостей педагогічної освіти. Компетентний педагог не лише володіє певними знаннями, уміннями та навичками, що необхідні для його професійної діяльності, а й реалізує їх у своїй роботі; завжди саморозвивається; є конкурентоспроможним на ринку освітніх послуг.

Підкреслимо, що серед українських науковців, у змісті нормативних документів, що регламентують розвиток освітніх процесів, досить часто можна натрапити на тезу про необхідність запровадження компетентнісного підходу. Проте цей термін є досить новим. Поняття компетентнісної освіти прийшло до нас із зарубіжних країн, де його широко вживають і досліджують уже понад десять років. Поки що в українському освітньому просторі недостатньо представлені наукові праці, присвячені цієї проблемі. Отже, перш ніж говорити про запровадження компетентнісного підходу, необхідно розібратися у значенні його у професійній підготовці майбутніх педагогів.

Зазначимо, що світовий досвід і українські перспективи компетентнісного підходу в сучасній освіті досліджували українські вчені, як-от: Н. Бібік, Л. Ващенко, Г. Єльнікова, О. Локшина, О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко та ін. У публікаціях і монографіях вітчизняних та зарубіжних вчених головна роль компетентнісного підходу в системі освіти вбачається в підсиленні практичної орієнтації освіти, виходячи за межі «ЗУНівської» освіти.

Трансформація змісту освіти відповідно до компетентнісного підходу насамперед визначається іншими принципами його відбору та структурування, спрямованими на кінцевий результат освітнього процесу – набуття фахівцем компетентностей. Отже, компетентнісний підхід є важливим у підготовці майбутніх педагогів.

Тому *метою* нашої статті є теоретичне обґрунтування значення компетентнісного підходу у професійній підготовці майбутніх педагогів.

Підкреслимо, що протягом останнього десятиліття країни Європи та світу, серед яких Австрія, Велика Британія, Канада, Німеччина, Франція, деякі країни Східної Європи (Угорщина, Румунія, Молдова, Литва, Латвія та ін.) розпочали ґрунтовну дискусію, яка й досі триває на міжнародному рівні, навколо того, як дати людині належні знання, уміння та компетентності для забезпечення її гармонійного розвитку.

Актуальною серед зарубіжних дослідників також є проблема виокремлення ключових компетентностей. У робочій програмі Європейської Комісії «Ключові компетентності для навчання протягом життя. Європейська довідкова система» визначено вісім груп ключових компетентностей, кожна з яких включає визначення, а також перелік відповідних знань, вмінь і цінностей. Відтак, до переліку груп (або категорій) ключових компетентностей укладачі програми відносять: спілкування рідною мовою, спілкування іноземною мовою, математичну компетентність і базові компетентності у галузі науки і техніки, цифрову компетентність, вміння вчитися, міжособистісну, міжкультурну і соціальну компетентності, громадянську компетентність, підприємливість, культурне вираження [4].

Термін «компетентність» став активно вживатися науковцями й практиками з 90-х років ХХ ст. Але протягом всього ХХ століття дослідники намагалися з'ясувати зміст та сутність вказаного поняття, розглядаючи різні аспекти педагогічної діяльності, розробляючи критерії оцінювання праці педагога і, відповідно, визначаючи обсяг знань та вмінь необхідних йому для виконання професійних обов'язків.

Виходячи з того, що у психолого-педагогічній літературі компетентність розглядається як категорія, що характеризує людину як суб'єкта певного виду діяльності і забезпечує досягнення успіхів, вважаємо, оцінювати наступні її компоненти: структура знань і умінь, ціннісні орієнтації, ставлення до діяльності, її результативність і здатність до її удосконалення. Іншими словами, у компетентності розглядаються готовність і здатність людини до діяльності зі «знанням

справи». Останнє залежить від таких п'яти основних елементів: глибоке розуміння суті завдань і проблем, які розв'язуються; наявність досвіду у даній сфері; уміння обирати засоби і способи діяльності, адекватні конкретним. Під таким кутом зору розглядається компетентність у працях І. Ісаєва, І. Зязюна, В. Сластьоніна, П. Щербаня, В. Ягупова.

На думку І. Зязюна, головною метою вищої освіти має бути становлення цілісної і цілеспрямованої особистості, готової до вільного гуманістичного орієнтованого вибору і індивідуального інтелектуального зусилля, що володіє багатофункціональними компетентностями [2, с. 13].

Відповідь на виклики «інформаційної революції» і формування глобального ринку бачиться у кінцевій меті освіти із знань на компетентності. При цьому під компетентністю звичайно розуміється якась інтегральна здатність вирішувати виникаючі в різних сферах життя конкретні проблеми. Така здатність, звичайно ж, припускає наявність знань, але, як справедливо вказується в теоретичних розробках, присвячених обґрунтуванню компетентнісного підходу, потрібно не стільки мати свої в розпорядженні знання, скільки володіти певними особовими характеристиками і уміти у будь-який момент знайти і відібрати потрібні знання в створених людством величезних сховищах інформації. В цьому значенні компетентнісна модель освіти, на думку її розробників, відрізняється від знанневої приблизно так само, як знайомство з правилами шахової гри від самого уміння грати [1].

Зазначимо, поняття «підхід» у загальному розумінні означає певну сукупність різноманітних засобів та прийомів, які діють певним чином на когось. У науковому розумінні поняття «підхід» трактується як вихідна позиція, що складає основу дослідницької діяльності [5].

Підкреслимо, що довгий період у системі вітчизняної освіти панував підхід, який ґрунтувався на передачі майбутньому фахівцеві лише відповідних знань з певної предметної галузі, а його уміння, здібності та навички не висувалися на перше місце. Сьогодні ситуація змінилася. Безумовно, конкретні предметні знання не можна виключати зовсім з освіти майбутнього педагога, але головною метою сучасної освіти є виховання всебічно розвиненої, компетентної, конкурентоспроможної особистості, забезпечення можливостей для її постійного самовдосконалення.

Компетентнісний підхід в системі освіти також розробляють В. Байденко, В. Болотов, П. Борисов, Б. Ельконін, І. Зимня, Т. Іванова, Є. Коган, В. Лаптев, О. Лебедев, Л. Луценко, Н. Селезньова, Ю. Татур, І. Фрумін, С. Шишов та ін.; активно вивчаються проблеми професійного розвитку педагогів з позицій компетентнісного підходу (О. Бондаренко, Г. Данченко, М. Захарійчук, Г. Лісовенко, С. Клепко, Л. Пуховська, Т. Сорочан та ін.).

Досліджуючи проблему компетентнісного підходу звернемо увагу на те, що він переміщує акценти з процесу накопичення нормативно визначених знань, умінь і навичок в площину формування й розвитку в

учнів здатності практично діяти і творчо застосовувати набуті знання і досвід у різних ситуаціях. Це вимагає від педагога змістити акценти у своїй навчально-виховній діяльності з інформаційної до організаційно-управлінської площини. У першому випадку він відігравав роль «ретранслятора знань», а в другому – організатора освітньої діяльності. Змінюється й модель поведінки студента – від пасивного засвоєння знань до дослідницько активної, самостійної та самоосвітньої діяльності. Процес учіння наповнюється розвивальною функцією, яка стає інтегрованою характеристикою навчання. Така характеристика має сформуватися у процесі навчання і включає знання, вміння, навички, ставлення, досвід діяльності й поведінкові моделі особистості [6].

Відмітимо, компетентнісний підхід у системі освіти має інноваційний характер, і протистоїть системі освіти, яка панувала в радянській педагогіці – «знання – уміння – навички» (ЗУН). В сучасних умовах значно швидше відбувається застаріння інформації, ніж завершується період навчання в середній школі чи у вищому навчальному закладі. Сучасне суспільство потребує майбутніх педагогів не з «механічно» набутими знаннями, а з духовно-особистісним, творчим та культурним досвідом.

Необхідно відзначити, що освітні системи сучасних розвинених країн, одним із шляхів оновлення змісту освіти й навчальних технологій, узгодження їх із сучасними потребами інтеграції до єдиного європейського освітнього простору вважають орієнтацію навчальних програм на компетентнісний підхід та створення ефективних механізмів його запровадження. Прийнято вважати, що набуття життєво важливих компетентностей дозволяє людині вільно і правильно орієнтуватися в сучасному інформаційному суспільстві та адекватно реагувати на динаміку змін на конкурентному ринку праці. Набуття молоддю знань, умінь і навичок спрямоване на вдосконалення їхньої компетентності, сприяє інтелектуальному й культурному розвитку особистості, формуванню в неї здатності адекватно реагувати на запити часу. Компетентність – це інтегрована результативно-діяльнісна характеристика освіти. В самому загальному випадку компетентнісний підхід націлює людину на адекватні реакції в сучасному суспільстві; інформаційному полі; орієнтаціях на ринку праці; подальшій освіті [6].

Підкреслимо, що О. Пометун, під поняттям «компетентнісний підхід» розуміє спрямованість освітнього процесу на формування та розвиток ключових (базових, основних) і предметних компетентностей особистості. Результатом такого процесу буде формування загальної компетентності людини, що є сукупністю ключових компетентностей, інтегрованою характеристикою особистості [5]. Як наголошує Г. Єльнікова, що конкретних знань з певної спеціальності сьогодні недостатньо, і вони виконують підпорядковану роль [3].

Вважаємо, що передчасним є ствердження про повний розрив з «ЗУНами». Виникають досить великі сумніви на рахунок того, що

компетентнісний підхід такий же універсальний, як «знаннєвий», а тому може претендувати на повну заміну останнього. Думки розробників нової освітньої парадигми роздвоюються: з одного боку, як і раніше очаровує можливість відкриття нової глобальної перспективи, з іншого – відчувається і побоювання: як би при цьому не втратити тверду опору під ногами. Така роздвоєність приводить до виникнення якихось компромісних подвійних конструкцій, в яких компетентнісний підхід поєднується з «ЗУНівським». Формули такого поєднання різні: компетенції і компетентності надбудовуються над знаннями, уміннями і навичками, формуючи їх міждисциплінарні зв'язки; обидві моделі співіснують, займаючи різні сектори і рівні освітнього простору (наприклад, знаннево-академічний тип освіти реалізується на початковій і основній, а компетентнісний – в професійній школі) і т.д. З цих сумнівів в даний час виникає дещо ослаблене трактування компетентнісної парадигми – вже як часткової альтернативи «знаннєвої» педагогіці. При такій постановці питання компетентнісний підхід не протистоїть «ЗУНам», оскільки він лише спеціально підкреслює значення досвіду, умінь, навичків, але зберігає методологічну і методичну самостійність у визначенні контрольних параметрів і пріоритетів [1].

Сьогодні виникає проблема перегляду цільових установок, уточнення критеріїв професійної підготовки педагогічних кадрів у контексті компетентнісного підходу. Тому ставляться перед професійною освітою завдання орієнтуватися на підготовку кадрів, що володіють високим рівнем компетентності. Щоб перейти до більш цілісної моделі освіти, де ключовими орієнтирами є досвід, компетентність, суб'єктність. Необхідна не заміна однієї моделі іншою, а постійне співіснування двох парадигм: знаннево-предметної і культурно-компетентнісної. Таким чином, можливо розділити номенклатуру професій на знаннєві і компетентнісні. Зрозуміло, розподіл цей умовний, оскільки і ті, і інші обов'язково присутні в кожній з них, хоча співвідносяться в загальній структурі професійної підготовки по-різному. Останні в більшості своїй відносяться до організаційних видів діяльності, що опосередковують інтерактивні зв'язки і взаємодії.

Усе вищезазначене дає підставу узагальнити, що компетентнісний підхід є важливим у підготовці майбутніх педагогів. Він потребує відповідної системи запровадження змін у змісті освіти, а саме: визначення переліку ключових компетентностей; визначення змісту (напрямів набуття) кожної з них; ідентифікації їх з окремими освітніми галузями, а потім з окремими предметами (визначення переліку та змісту галузевих і предметних компетентностей); встановлення рівня та показників сформованості компетентностей на кожному етапі; розроблення системи контролю та корекції процесу формування компетентностей майбутніх педагогів.

Отже, *компетентнісний підхід* є основою кардинальних змін, орієнтирів і завдань сучасної системи освіти. Ідеєю компетентнісного

підходу є компетентнісно-орієнтована освіта, яка дозволяє майбутнім педагогам бути гнучкими, мобільними, конкурентоспроможними, вміти презентувати себе на ринку праці.

Таким чином, ми можемо зробити такий висновок, проблема компетентнісного підходу в системі освіти є однією з головних серед провідних напрямів вдосконалення національної системи освіти. Компетентнісний підхід – один із чинників, що сприяють модернізації змісту освіти; доповнює низку освітніх інновацій. Сьогодні школі потрібні конкурентоспроможні педагоги, які вміють працювати з людьми, з колективом, глибоко розуміють і знають свою роль у суспільстві, вміють використовувати набуті знання, вміння та навички на практиці, тобто професійно компетентні.

Вважаємо, що перспектива розробки визначеної проблеми пов'язана з подальшим поглибленням вивчення змісту компетентнісно-орієнтованої освіти.

Список використаної літератури

1. Андреев А. Компетентностная парадигма в образовании : опыт философско-методологического анализа / А. Андреев // Педагогика. – 2005. – № 4. – С. 14–21. **2. Зязюн І.** Філософія поступу і прогнозу освітньої системи [текст] // Педагогічна майстерність : проблеми, пошуки, перспективи : [монографія] / І. Зязюн. – К.; Глухів : РВВ ГДПУ, 2005. – С. 10–18. **3. Єльнікова Г.** З досвіду організації підвищення кваліфікації керівників загальноосвітніх навчальних закладів / Г. Єльнікова // Післядипломна освіта в Україні. – 2002. – №2. – С. 66–69. **4. Локшина О.** Розвиток компетентнісного підходу в освіті Європейського Союзу / О. Локшина // Шлях освіти. – 2007. – №1. – С. 16–21. **5. Овчарук О.** Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи / О. Овчарук. – К. : К.І.С., 2004. – 112 с. **6. Химинець В.** Компетентнісний підхід до професійного розвитку вчителя [текст] / В. Химинець // Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakinppo.org.ua/2010-01-18-13-44-15/233-2010-08-25-07-10-49>.

Безбородих С. М. Професійна підготовка майбутніх педагогів на основі компетентнісного підходу

Актуальність матеріалу, викладеного у статті, обумовлена зростанням значення компетентності майбутнього педагога. Компетентність допомагає фахівцеві ефективно вирішувати різноманітні завдання, які стосуються його професійної діяльності, бути всебічно обізнаною та конкурентоспроможною людиною. Особливу роль у формуванні компетентності особистості майбутнього фахівця відіграє компетентнісний підхід у системі освіти. Тому *метою* нашої статті є теоретичне обґрунтування значення компетентнісного підходу у

професійній підготовці майбутніх педагогів. Визначено, що проблема компетентнісного підходу в системі освіти є однією з головних серед провідних напрямів вдосконалення національної системи освіти. Компетентнісний підхід – один із чинників, що сприяють модернізації змісту освіти; він доповнює низку освітніх інновацій.

Ключові слова: компетентність, компетентнісний підхід, майбутні педагоги, професійна підготовка.

Безбородых С. Н. Профессиональная подготовка будущих педагогов на основе компетентностного подхода

Актуальность материала, изложенного в статье, обусловлена ростом значения компетентности будущего педагога. Компетентность помогает специалисту эффективно решать разнообразные задачи, относящиеся к его профессиональной деятельности, быть всесторонне осведомленным и конкурентоспособным человеком. Особую роль в формировании компетентности личности будущего специалиста играет компетентностный подход в системе образования. Поэтому целью нашей статьи является теоретическое обоснование значения компетентностного подхода в профессиональной подготовке будущих педагогов. Определено, что проблема компетентностного подхода в системе образования является одной из главных среди ведущих направлений совершенствования национальной системы образования. Компетентностный подход – один из факторов, способствующих модернизации содержания образования; он дополняет ряд образовательных инноваций.

Ключевые слова: компетентность, компетентностный подход, будущие педагоги, профессиональная подготовка.

Bezborodyh S. Professional Training of Future Teachers Based on a Competent Approach

The actuality of the material presented in the article due to the increasing importance of competence of future teachers. Competence helps the specialist to effectively solve various tasks related to his professional activities, to be fully knowledgeable and competitive person. A competent role in shaping the competence of the future specialist is played by the competent approach in the education system.

Therefore, the purpose of our article is the theoretical substantiation of the importance of a competent approach in the training of the future teachers. It is determined that the main idea of the competence approach is competence-oriented education, which aims at the complex acquisition of various knowledge and practical practices through which a person successfully implements himself in various fields of his professional training.

The use of a competent approach in the education system today depends not on the economic growth in our country, but above all on the level of comprehensive development and personality education. Competence is analyzed

within the competent approach as an individual's ability, which is independently realized in her during her studies, based on her educational and life experience.

Key words: competence, competent approach, future teachers, professional training.

Стаття надійшла до редакції 22.09.2017 р.

Прийнято до друку 24.11.2017 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Савченко С. В.

УДК 378.011.3

В. П. Боса

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН

Актуальність дослідження змісту педагогічних умов формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін визначається потребами підвищення ефективності фахової підготовки студентів й оновлення змісту вищої освіти відповідно компетентнісному підходу. Саме педагогічні умови як елемент системи освіти визначають характер й ефективність педагогічних змін і, відповідно, вимагають характеристики їх змісту та сутності для різних напрямів професійної підготовки майбутніх фахівців.

В основу дослідження покладено результати аналізу ученими феномену впливу педагогічних умов на цілеспрямовані освітні процеси навчання, виховання, формування, розвитку. А саме, розгляд педагогічних умов як засобів розв'язання наявних проблем у сфері освіти: пошуку заходів, форм, методів і засобів вирішення педагогічних завдань (В. Андреев [1], В. Беліков [3], О. Назарова [11], А. Найн [12] та ін.); характеристику зовнішніх і внутрішніх обставин реалізації педагогічних процесів (М. Зверева [7], Є. Козирєва [8], А. Сівцева [16] та ін.). Усвідомлення ролі педагогічних умов дає підстави пошуку їх змісту для підвищення ефективності викладання фахових дисциплін майбутнім учителям іноземних мов.

Відповідно до представленої актуальності й розробленості проблеми у науковій літературі метою дослідження є пошук педагогічних умов формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов та обґрунтування їх сутності та змісту.

На попередньому етапі дослідження нами шляхом експертного оцінювання науково-педагогічних працівників у сфері викладання фахових дисциплін майбутнім учителям іноземних мов було виділено систему значущих педагогічних умов, що визначають ефективність